

z citových a osobnostných príčin, ako z dôvodov vedeckej presvedčivosti. Nie div, že mal taký veľký vplyv na bohému, a to aj v tom najlepšom zmysle. Nedostatok analytického vedeckého výskumu a takmer nijaké experimentálne preverovanie pozorovaných faktov privedlo Freuda niekde do priesečníka vedy, filozofie, umenia a mýtu. Všimnime si len spôsob argumentovania v recenzovanej práci (str. 58): „Z našich neúplných zpráv nemožno ani zistiť s istotou, či u týchto národov sú takéto tabu zvyklosti všeobecne rozšírené alebo len ojedinelé, no pre náš záujem o tieto javy je to celkom ľahostajné. Rozhodne možno predpokladať, že ide o veľmi rozšírené zvyklosti, a nie ojedinelé zvláštnosti.“ Teda nijaké isté údaje, ale rozhodne sa dá predpokladať. Snaha o ucelenosť teórie núti, prirodzene, k takýmto a podobným záverom. Čitateľa niekedy priamo šokuje autorova bystrozrakosť na jednej strane a až naivná fantastičnosť na strane druhej. Genealógia kresťanského prijímania božieho tela a jej súvis s predchádzajúcimi náboženskými praktikami čitateľa plne zaujme, len čo však zložitý a široko sociálne podmienený jav úplne a bezo zvyšku vyvodzuje Freud z oidipovského komplexu, teda fakticky z unikátnej a časopriestorove obmedzenej udalosti, prestáva byť jeho argumentácia hodnoverná. Sám si to uvedomuje (str. 164), ale jeho

dôvodenie masovou dušou a kontinuitou citového života človeka je nepresvedčivé. Podobne viac ako nepresvedčivé je tvrdenie, že incestuózný vzťah k rodičom je základným komplexom neurózy (teda zas oidipovský komplex — str. 40). Odkiaľ je potom napr. zvýšený počet neuróz u detí, ktoré vyrástli bez rodičov a bez ich individuálnej náhrady? Základný rozpor psychoanalýzy je aj v tom, že poukazuje na primárnu funkciu podvedomia pre determináciu ľudského správania, avšak jej terapeutickým východiskom je racionalizácia komplexu, teda posilnenie vedomej zložky osobnosti. Nesmierna zložitost psychiky sa nijako nedá vtisnúť do úzkeho rámca schém, ktoré sú často vykonštruované nezodpovedateľnými analógiami.

Pri kritike Z. Freuda ide o komplexný pohľad. Snažili sme sa poukázať, čím vede a kultúre prospel a kde a v čom ho prijímať nemožno. Čierno-biele pohľady pri takej osobnosti, akou bol bezosporu Freud nie sú namieste. Preto aj jeho kniha *Totem a tabu* má svoje špecifické poslanie — dať vzdelanej verejnosti nazrieť ad fontes a nechať ju uvažovať samostatne. Rýchle vypredanie knihy je dôkazom podvýživnosti prvotnými, nefiltrovanými informáciami o psychoanalýze a nesvedčí v prospech efektívnosti doterajšieho „boja proti freudizmu“.

Ivan Šipoš

TEORETICKY O STRANÍCKEJ PRÁCI

Ak nemá byť púhou konvenčnou frázou konštatovanie, že vedúca úloha strany v podmienkach výstavby socialistickej spoločnosti sa zákonite prehľbuje, je potrebné sa zamyslieť nad základnou otázkou, či a prečo ešte stále tomuto objektívnemu procesu nezodpovedá ucelené teoretické skúmanie spolu so zovšeobecňovaním skúseností, získaných pri ovplyvňovaní jednotlivých stránok a foriem spoločenského života. Pociťuje sa akútny nedostatok teórie

strany (učenia o strane) ako samostatnej disciplíny, ktorá by komplexne skúmala vývinové zákonitosti strany s použitím teórie informácie a riadenia, sociológie a sociálnej psychológie, sociológie organizácie a pod. Ani sama oblasť rekonštituovanej politickej vedy neznesie trvanie tohto vážneho teoretického vákua, ktoré je jednou, hoci nie jedinou z príčin nie vždy dostatočne adekvátneho obratu v praktickej straníckej práci.

Preto sa v úvodnej stati podnetnej práce René Rohana *Učení o straně*¹ o otázkach funkcie učenia o strane hovorí, že „jeho úlohou je súčasne odhaliť tie skryté tendencie, ktoré signalizujú ďalšie vývinové etapy komunistických strán a dať hnutiu nástroj pre uvedoméle riadenie stranického vývinu v súlade so spoločenskou zákonitosťou i vnútornou zákonitosťou straníckej práce“ (str. 11).

V šiestich samostatných statiach zaoberá sa autor takými závažnými problémami, ako je vznik leninského učenia o strane, význam XX. sjazdu KSSS pre rozvinutie univerzálnej platnosti leninských princípov a pod. Citlivo začleňuje skúmané otázky do širších medzinárodných súvislostí, ak napr. hovorí, že „je zákonitosťou vývinu všetkých komunistických strán zjednocovať zovšeobecnené národné skúsenosti, vedecky ich analyzovať, spoločne formulovať ciele celého hnutia, jednotne ich presadzovať pri plnom zachovaní samostatnosti a zodpovednosti strán“ (str. 93).

Tak sa napr. i v niektorých publicistických statiach objavuje požiadavka „štruktúrálna-funkčnej analýzy“ stranického organizmu, ktorá má prekonať ešte pomerne častý spôsob čisto deskriptívneho, vulgárne empirického prístupu k strane a metódam jej práce, ktorému stačí „ilustrácia teórie“ na podklade náhodne volených „príkladov“, ukazuje Rohanova práca v novom svetle problémy a nutnosť prekonať staré, s extenzívnym vývinom ekonomiky späté chápanie základných princípov a metód straníckej práce.

Akokoľvek je autorov prístup v mnohom ohľade skutočne tvorivý, podnetný, má súčasne i svoje slabiny. Možno súhlasiť s niektorými myšlienkami recenzie J. Kašpara *Pokus o syntézu* (Nová mysl 11/1966), napr. s jeho poukazom na základný problém príznačný i pre ostatné spoločensko-vedné disciplíny, na problém teoretickej precíznosti kategoriálno-pojmovej výstavby vednej disciplíny. Nerešpektovanie tejto požiadavky sa prejavuje (nielen u autora práce) napr. v škodlivej konfúznosti poj-

mov „vedenie“ a „riadenie“. Škoda, že si autor napr. nepovšimol poňatie kategórie „vedenie ľudí“, ako sa rozvádza v stati *Úlohy psychológie v našej hospodárskej praxi*,² resp. v neobyčajne závažnej práci prof. Zieleniewského *Organizácia ľudských kolektívov*.³ Autor, sám člen autorského kolektívu koncepcie vedeckého komunizmu u nás, sa mohol — podľa môjho názoru — v oveľa širšom rozsahu zaoberať problematikou politického riadenia ako exponovaného typu spoločenského riadenia, jeho maximálnej komplexnosti, i keď na mnohých miestach (napr. na str. 95 n., str. 178 n. a pod.) sa k týmto otázkam vyjadruje.

Možno azda súhlasiť s poňatím stranického riadenia ako riadenia ľudskej aktivity k takému konaniu, ktoré je v súlade s poznanou objektívnou tendenciou spoločenského vývinu a ktoré túto líniu sleduje vedome ako cieľ (str. 178).⁴ To sa napr. týka i metódy hlavného článku v straníckej práci ako metódy konkrétneho riadenia spoločenských procesov počítajúcej s maximálnou samostatnosťou straníckych organizácií. „Konkrétne riadiť“ — píše autor — „znamená posilniť teoretický moment v konaní pracujúcich, odbúrať živelné reakcie a samočinnosť. Predošlé detailné inštruovanie vyvolávalo pasivitu, preto

¹ Vydalo Nakladateľstvo politickej literatúry, 1965, 243.

² Stať prof. dr. J. Kučeru v zborníku Sociologie a psychologie v hospodárskej praxi, NPL, 1966, 143.

³ Prof. Zieleniewski v cit. práci (príloha Lidovej armády, č. 22 n., 1965) rozlišuje tzv. vedenie v užšom a širšom slova zmysle, konfrontujúc toto vymedzenie s pojmami „leadership“ a „management“.

⁴ Max Fischel v stati *K problémom teórie riadenia spoločnosti* (Plán. hospodárství č. 6, 1966, 520 n.) vymedzuje komplexnosť vedeckého riadenia momentmi uplatňovania vedeckých metód riadenia na všetkých stupňoch riadenia, náväznosti vedeckých metód používaných na rôznych rozlišovacích úrovniach a charakterizovaných rôznym stupňom všeobecnosti a agregácie javov.

začínajú v stranickom živote prevládať formy rozborov situácie, porád s funkcionármi a odborníkmi, semináre o celom komplexe problémov“ (str. 162).

Ak sa napr. v praxi okresných článkov stranického riadenia stretávame ešte stále s nejasnosťou vo vzťahu koncepcnej a operatívnej činnosti, s určitou živelnou náklonnosťou k nadmernému podliehaniu operatívne neumožňujúcej dôsledné uplatnenie cieľavedomosti v straníckej práci, nie je to náhodné. Rohan na podklade zovšeobecnených skúseností ukazuje, čo zahrnuje a aké východiská cieľavedomosti v straníckej práci predpokladá. Ide predovšetkým o hlbokú znalosť existujúcich vzťahov i podstatných vzťahov budúceho vývinového obdobia, znalosť stupňa uvedomenosti a organizovanosti strany i výber adekvátnych prostriedkov. To je skutočne možné len na základe dôsledného uplatňovania vedeckého prístupu k straníckej

riadiacej, organizátorskej a výchovnej činnosti na všetkých stupňoch spoločenského riadenia, keď sa pojmy „vedecké riadenie“, „vedecký prístup“ nebudú používať ako módné, konvenčné zaklínadlo.

Práca R. Rohana predstavuje zatiaľ v našej literatúre ojedinelý pokus o zodpovedné teoretické zobrazenie „statiky“ i „dynamiky“ spoločenského organizmu strany v rôznych polohách jej činnosti, v systéme rôznych inštitucionálnych i mimoinštitucionálnych väzieb. Nemôže preto obsiahnuť celý rad problémov vyžadujúcich prehĺbenie autorovho prístupu o ďalšie aspekty, ako je predovšetkým sociologický a sociálnopsychologický aspekt (nehovoriac už o praxeológii). Cenné je v nej to, že sama upozorňuje na nutnosť komplexného teoretického riešenia ďalších problémov, ktoré sa v praxi i teórii často zjednodušovali, príp. vôbec zaznávali.

Otakar Mošner

O FILOZOFII A PEDAGOGIKE

Ustavičná interakcia medzi jednotlivými vednými disciplínami sa v súčasnom období prudkého vedecko-technického rozvoja prejavuje ako historicky podmienená danosť. Táto skutočnosť prináša zároveň nové prvky do filozofie ako aj do pedagogiky. Ak filozofia budovala dosiaľ na najvšeobecnejších zákonitostiach a kategóriách vedy a jej disciplín, v nových podmienkach vzájomne sa prelínajúcich, na seba pôsobiacich a doplňujúcich sa vedeckých poznatkov o prírode a spoločnosti, má predmet jej pôsobnosti ešte väčší rozptyl. Filozofia zasahuje takto priamo aj pedagogiku. S touto vedeckou disciplínou vzájomne vytvárajú novú morfológiu spoločného objektu — človeka, vyšší stupeň syntetického ponímania zákonitostí objektívnej skutočnosti.

V súčasnom období, keď filozofia upúšťa od tradičného špekulatívneho „nadve-

deckého“ postoja a obohacuje sa prameňmi prírodných a spoločenských vied, čerpá z ich najnovších vedeckých poznatkov a sama týmto vedám pomáha späťne pri zmocňovaní sa nových, ešte neznámych veľičín prírody a spoločnosti a pri ich pretváraní, majú medziviedné vzťahy, a teda aj vzájomné vzťahy filozofie a pedagogiky, veľký význam pri formovaní teórie ľudskej osobnosti.

S historickým narastaním vedeckých poznatkov, ako aj s ustavičným prílivom nových prvkov vo výchove a vzdelávaní, sa tiež predmet pedagogiky stáva rozmernejší, zložitejší, mnohotvárnejší.

Pedagogika s ostatnými svojimi vednými odvetvami je postavená v súčasnom období pred riešenie vážneho problému, ako sformovať ľudskú osobnosť s maximálnou duševnou kapacitou, aby jeho úroveň rozumových schopností, ale i mo-